

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสภาพทั่วไปเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบัน กำลังประสบปัญหาวิกฤติซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศ จึงจำเป็นต้องมีการอาศัยเงินทุนสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนเพื่อนำมาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ในการที่จะมีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเศรษฐกิจของประเทศไทยสิ่งที่สำคัญที่ควรกระทำเพื่อช่วยให้สภาพทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชุมชนมีความเข้มแข็งเพื่อที่จะช่วยเหลือสภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ จึงมีการศึกษาและพัฒนากิจการผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชน โดยอาศัยและพัฒนาการผลิตการผลิตสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพราะเป็นแนวทางที่จะแสดงออกถึงความสามารถและความชำนาญที่แท้จริง มีการฝึกฝน และสืบทอดต่อกันมา แต่ชุมชนจะสามารถมีอาชีพที่ยั่งยืนได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยหน่วยงานจากภาครัฐและเอกชนที่ให้การสนับสนุน

(เอกสารอรรถาธิบาย) การทอผ้าไหมไทย เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า และเป็นเอกลักษณ์ของไทย ที่มีการสืบทอดจากบรรพชนสู่สังคมยุคปัจจุบันซึ่งในอดีตนั้น ผ้าไหมก็เป็นที่รู้จักกันในวงแคบๆ ของชุมชนที่ผลิตกันเอง ใช้กันเองเฉพาะในแต่ละกลุ่ม มิได้ขยายออกสู่สังคมอันกว้างไกล

สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงมีวิสัยทัศน์อันกว้างไกล ได้ทรงนำ ผ้าไหมไทยออกสู่ตลาดโลก จนกระทั่งทุกวันนี้ใคร่ก็รู้จักผ้าไหมไทย พระองค์ทรงเป็นผู้นำในการแต่งกายชุดไหมไทย พระราชานิยม ในคราวคามเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสหรัฐอเมริกา และยุโรปทำให้ผ้าไหมเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายไปทั่วโลก ถือได้ว่าเป็นการขยายตลาดผ้าไหมไทยสู่สากลครั้งยิ่งใหญ่ ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยเป็นที่รู้จักและเป็นสินค้าที่นำชื่อเสียงมาสู่ประเทศไทยเป็นอย่างมาก การทอผ้าไหมจึงเป็นการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน และสืบทอดงานศิลปะและหัตถกรรมอันทรงคุณค่าไว้ให้คนรุ่นต่อไป

ดังนั้นผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนากลุ่มอาชีพทอผ้าไหมมัดหมี่ของชุมชน โดยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการผลิตทอผ้าไหมมัดหมี่พื้นบ้าน เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมภายในครอบครัว ซึ่งเป็นการผลิตอย่างแพร่หลายทั่วทั้งประเทศและส่วนหนึ่งพบว่าเป็นสินค้าที่นิยมของท้องถิ่น ดังนั้นควรส่งเสริมให้เป็นสินค้าดังกล่าวสามารถสร้างเป็นอุตสาหกรรมของชุมชน

ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มผู้วิจัยจะมุ่งทำการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผ้าไหมมัดหมี่ให้ดียิ่งขึ้นแล้วสิ่งที่สำคัญเป็นการอนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่ของไทยเอาไว้สืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาสภาพบริบทชุมชนของสถานที่ทำการผลิตสินค้า “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ผ้าทอที่กระตุก บ้านพนมรอก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษากระบวนการผลิตผ้าทอมัดหมี่ บ้านพนมรอก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของผ้าทอมัดหมี่ บ้านพนมรอก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ทราบกระบวนการผลิตผ้าทอมัดหมี่ บ้านพนมรอก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์
2. ได้พัฒนาบรรจุภัณฑ์ของผ้าทอมัดหมี่ บ้านพนมรอก อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

แนวคิดเกี่ยวกับ ผ้าทอมัดหมี่ เป็นผลิตภัณฑ์ (หลัก) 1 ประเภท และต้องเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบและใช้ ทรัพยากรท้องถิ่นและต้องการที่จะ ลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นไปสู่เมืองใหญ่

มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) หมายถึง ข้อกำหนดคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยชุมชน เป็นข้อกำหนดที่ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน เหมาะกับสภาพการณ์ผลิตของชุมชน

การพัฒนาผ้าทอมัดหมี่ คือ เป็นกระทำให้สินค้านั้นมีประสิทธิภาพก่อนที่จะนำออกจำหน่ายแก่ผู้บริโภค และเป็นการยกระดับสินค้า

ก็คือ เครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้าให้เป็นผืน ประกอบไปด้วย

1. ไม้เหยียบหูก
2. ไม้แป้นหูก
3. ขอบฟืม
4. เข หรือตะกอล
5. ไม้ไขว้
6. ไม้ค้ำฟืม
7. ไม้หาบหูก
8. เชือกฟืม
9. เชือกเขา
10. เส้นด้ายยืน

พินหวี ภาษาไทยแท้ ๆ เรียกว่า ฟีม เป็นเครื่องมือทอผ้ามีลักษณะเป็นกรอบสี่เหลี่ยมผืนผ้าทำด้วยไม้หรือเหล็ก ขนาดกว้างประมาณ 14 – 16 ซม. ยาวประมาณ 90 – 105 ซม. ตรงกลางเป็นไม้ไผ่ซี่เล็ก ๆ คล้ายหวี ระยะระหว่างซี่จะห่างกันตามความต้องการแต่ละช่องจะใช้สอดด้ายเส้นยืนเข้าไปหนึ่งเส้นเป็นการจัดเส้นด้ายยืนให้อยู่ห่างกันตามความละเอียดของเนื้อผ้า ฟีมจะเป็นตัวกระทบให้ได้เส้นพุ่งแนบชิดสานกับเส้นยืนเพื่อให้ลายเนื้อผ้าติดกัน ฟีมที่มีซี่เป็นเหล็กสามารถจัดซี่ได้ดีและจำนวนซี่มากกว่าไม้ที่มีขนาดเดียวกัน ผ้าที่ทอจะเนื้อแน่นละเอียดและหนากว่า

ตะกอ หรือเขา มีลักษณะเป็นกรอบไม้ทำหน้าที่แยกด้ายยืนออกเป็นหมู่ ตะกอที่ใช้ในชนบททำด้วยเชือกในการทอแต่ละครั้งจะต้องทำตะกอใหม่มีไม้ผูกตะกอ 2 อัน ยึดเชือกตะกอที่พันโยงกันเหมือนเลข 8 ต้องมีตะกออย่างน้อย 2 ชุดถ้ามีลวดลายมากต้องใช้ตะกอมากชุดขึ้นตะกอที่ใช้สำหรับเครื่องจักรจะทำด้วยลวดหรือแผ่นโลหะบาง ๆ มีรูลงตรงกลาง สำหรับร้อยด้ายเส้นยืน

ด้น คือ ด้ายที่ใช้ทอประดับชิ้นงาน ให้สวยงาม โดดเด่นขึ้น

กระสวย คือ อุปกรณ์พุ่งด้ายให้เกิดเป็นลวดลายขัดกับด้ายสีพื้น โดยปกติมีความยาวประมาณ 30 เซนติเมตร ส่วนหัวและส่วนท้ายของกระสวยจะเรียวยาวคล้ายเรือ ปลายทั้งสองข้างงอเชิดเล็กน้อย ตรงกลางป่องและเจาะเป็นช่องสำหรับใส่ด้ายที่ทอ ๆ ไว้เป็นด้ายเส้นพุ่ง ในขณะที่ทอกระสวยจะพุ่งสลับซ้ายขวาไปเพื่อสอดด้ายเส้นพุ่งให้ขัดกับด้ายเส้นยืน สลับกับการกระทบฟีมเพื่อให้เส้นด้ายเรียงเข้าด้วยกันแน่นและเป็นระเบียบ

เขาหูก คือ ส่วนที่ใช้สอดด้ายเป็นเส้นยืนสำหรับแยกเส้นยืนออกเป็นสองฝ่ายเพื่อที่จะพุ่งกระสวยเข้าหากันได้สะดวก เขาหูกมีอยู่สองอัน แต่ละอันเวลาสอดด้ายก็ต้องสอดสลับเพื่อที่จะพุ่งกระสวยเข้าหากันได้สะดวก ที่เขาหูกนี้จะมีเชือกผูกแขวนไว้กับด้านบน โดยผูกเชือกเส้นเดียวสามารถเคลื่อนที่ไปมาได้ ส่วนล่างยังมีเชือกผูกติดกับคานเหยียบเพื่อเวลาต้องการดึงด้ายให้เป็นช่องก็เหยียบคานเหยียบ คานเหยียบจึงดึงเขาหูกให้เลื่อนขึ้นลงได้ ถ้าหากต้องการทำลวดลายต้องใช้คานเหยียบหลายอัน

ไม้ไขว้ คือ อุปกรณ์สำหรับจัดเส้นด้ายให้เป็นระเบียบ

ไม้คล้องด้าย คือ ไม้สำหรับคล้องด้ายให้ตึงและหวี

ไม้คันพัง คือ ไม้ไผ่ที่มีลักษณะแบนโค้งงอเล็กน้อย ขนาดความกว้างประมาณครึ่งเซนติเมตร มีความยาวตามขนาดของฟีม ตอนปลายของไม้คันพังจะสวมด้วยปลอกโลหะปลายแหลมคล้ายพินหวีทั้งสองข้างเพื่อใช้สำหรับตึงผ้าให้ตึงตลอดเวลา และทำให้น้ำผ้าไม่ย่น นอกจากนั้นยังช่วยให้การสอดด้ายพุ่งและกระทบฟีมได้สะดวก

ไม้ค้ำ คือ ไม้ที่ใช้สอดค้ำยันเส้นยืนไว้หลังจากนับค้ำยันเส้นยืนเพื่อทำให้เกิดลวดลายใช้ในการทอด้วยเทคนิคพิเศษ

ไม้ดาบ คือ ไม้ที่มีลักษณะแบนยาวใช้สอดผ่านเส้นค้ำยันเส้นยืนแล้วพลิกทางสัน ไม้เพื่อให้เกิดช่องว่างให้กระสวยพุ่งผ่าน

ไม้แป้นก้ คือ ที่นั่งของผู้ทอ

โมเร่ หรือ โมเร คือ อุปกรณ์สำหรับพันเก็บค้ำ

ผึง (ธนูถ่างผ้า) คือ เครื่องมือที่ใช้สำหรับขึงผ้าให้ตึงในขณะที่กำลังทอผ้าอยู่ได้ผ้าที่ทอทำด้วยไม้มีขนาดยาวเท่ากับความกว้างของฟืม มีปลอกทั้งสองด้านเป็นทองเหลืองปลายแหลม

อ๊ก คือ เครื่องปักเส้นค้ำหรือเส้นไหมก่อนกรอเข้ากระสวย

หลา คือ เครื่องมือสำหรับปั่นฝ้าย ปั่นหลอด

ระวึง คือ เครื่องมือสำหรับใส่ขดค้ำที่กรอรูปร่างคล้ายวงล้อทำด้วยไม้ไผ่ เป็นซี่ ๆ ทำเป็นล้อหมุนสาวเส้นค้ำมิให้พันกัน

โน คือ เครื่องมือสำหรับกรอค้ำเข้ากับหลอดค้ำ ก่อนที่จะนำไปใส่กระสวย ต้องนำไปใช้ร่วมกับระวึง มีลักษณะด้านหนึ่งเป็นกงล้อขนาดใหญ่มีเพลหาหมุนค้ำมีสายพานต่อไปยังท่อเล็กๆ ที่ปลายอีกข้างหนึ่ง

กง คือ อุปกรณ์กรอเส้นค้ำที่ย้อมแล้วให้เป็นใจ หรือขด

กรอบแนวความคิด

